

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора філологічних наук, професора,
професора кафедри західних і східних мов та методики їх навчання
Південноукраїнського національного педагогічного
університету імені К.Д.Ушинського
Ступак Інни Валер'янівни
про дисертацію Коваль Ростислава Семеновича
«Терміни на позначення понять фізичної і медичної реабілітації у
французькій та українській мовах»
(Львів, 2019. – 231с.; автореферат: Львів, 2019. – 20 с.), подану до захисту
на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук
зі спеціальності 10.02.17 – порівняльно-історичне і типологічне мовознавство

Стрімкий розвиток реабілітаційного напрямку у медицині, його глобальний характер сприяли появі термінів на позначення понять фізичної і медичної реабілітації, які знайшли своє специфічне вербальне і поняттєве відображення у національних мовах країн світу. У зв'язку з цим важливим вважається дослідження особливостей походження, формування, розвитку та функціонування термінів реабілітації на матеріалі різноструктурних мов. Проблема аналізу термінів реабілітації не є новою, зокрема у французькій мові. Проте проблематика терміносистеми даного напряму медицини на матеріалі української мови є недостатньо висвітленою.

Динаміка розвитку засобів та методів реабілітації у французькій медичній галузі та також її швидке поширення в Україні потребує систематизації термінів реабілітації. Термінологія реабілітації продовжує залишатися малодослідженою ланкою типологічної та зіставної лінгвістики. Рецензована дисертаційна праця Коваль Ростислава Семеновича заповнюю

лакуни у системному дослідженні метамови як особливого функціонального стилю і відповідає тенденціям сучасних компаративних досліджень.

У роботі чітко сформульовано мету дослідження – комплексний зіставний «каналіз етимологічних, лексико-семантичних, структурних та функціональних особливостей термінів реабілітації у французькій та українській мовах» (с.20 дис.; с.2 автореф.), що повністю корелює з темою, об'єктом і предметом дослідження. Для досягнення поставленої мети, дисертант вирішує низку актуальних, конкретних завдань, а саме: узагальнює визначення базових понять сучасного термінознавства; розглядає, аналізує та наводить власне трактування поняття «термін реабілітація»; розробляє авторську методику комплексного зіставного аналізу термінів реабілітації французької та української мов; з'ясовує етимологію досліджуваних термінів та окреслює етапи становлення терміносистеми реабілітації; проводить системне дослідження термінів реабілітації та розробляє їх етимологічну, словотвірну та тематичну класифікації; аналізує проблеми перекладу термінів реабілітації, визначає типові способи перекладу термінів реабілітації з французької мови українською і навпаки; наводить рекомендації для упорядкування терміносистеми реабілітації; укладає галузевий французько-український та українсько-французький словник (с. 20 дис.; с.2 автореф.).

Автор рецензованої праці вперше в українському мовознавстві зробив спробу комплексного зіставного аналізу термінів реабілітації на матеріалі французької та української мов. Результати дослідження матимуть широке практичне застосування під час вивчення навчальних дисциплін «Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство», «Теорія та практика перекладу», «Історія мови», «Основи термінознавства», «Порівняльна типологія французької та української мов», а також при укладанні перекладних і тлумачних словників. Вагомим практичним результатом проведеного дослідження є укладений автором «Французько-український та українсько-французький словник термінології фізичної та реабілітаційної медицини» (2019). Не викликають сумніву виокремленні автором і чітко

окреслені в його роботі методи дослідження, наукова новизна, теоретичне і практичне значення отриманих результатів дослідження, а також особистий внесок здобувача (с.3-5 автореф.).

Позитивно, що одержані наукові результати висвітлено в 20 публікаціях, з яких одна у співавторстві – у закордонному фаховому виданні, яке включене до міжнародної наукометричної бази SKOPUS, 3 статті – у фахових виданнях ДАК України, які індексуються у міжнародних наукометрических базах, 11 статей – у фахових виданнях ДАК України, 3 статті – у збірниках наукових праць в Україні, а також у 2 тезах у польських виданнях. Рецензована праця має достатню апробацію на двох Всеукраїнських конференціях (м. Луганськ, 2013; м. Дрогобич, 2019) та 11 міжнародних конференціях (м.Острог, 2012, 2016, 2018; м.Луцьк 2015, 2016, 2017; м.Чернівці, 2016; м.Люблін, 2017 (Польща), м.Воломін, 2018 (Польща), м.Турчанське Теплице, 2018 (Словаччина)).

Заслуговує на схвалення апробація практичних результатів дослідження термінів реабілітації на матеріалі французької та українською мов. Фактичний матеріал дослідження застосовано при роботі дисертанта перекладачем під час міжнародного науково-практичного семінару «Муковісцидоз у дітей а дорослих: проблеми діагностики, лікування та моніторингу стану здоров'я» (м. Дніпро, 2016), а також під час науково-практичної конференції «Муковісцидоз в Україні» (м.Льві, 2017).

Структура роботи продумана, повністю відповідає назві, меті і поставленим завданням зіставного дослідження термінів реабілітації на матеріалі двох мов. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (310 позицій – спеціальна література, 40 позицій – лексикографічні джерела), додатків. Обсяг основного тексту дисертації становить 164 сторінку.

У *вступі* (с. 19-26) обґрутовано актуальність теми, сформульовано мету та завдання дослідження, окреслено об'єкт та предмет зіставного аналізу,

розкрито наукову новизну, теоретичну і практичну цінність одержаних результатів, описано методи дослідження, сформульовано положення, які виносяться на захист і наведено відомості про апробацію.

Перший розділ «*Теоретико-методологічні основи вивчення термінів реабілітації у французькій та українській мовах*» (с.27-59) присвячено огляду наукової літератури щодо об'єкта дослідження. Автор розкриває сутність і авторське розуміння теоретичних зasad дослідження (с.30-40), описує історію дослідження проблеми (с.40-54), презентує авторську методику зіставного дослідження термінів реабілітації (с.54-57). Дисертант обґруntовує застосовані методи та методики на кожному з етапів зіставного дослідження відповідно до поставлених завдань. Проте виникає питання стосовно послідовності етапів проведення дослідження. На с.59-60 автор зазначає, що «На другому етапі здійснено відбір термінів для аналізу. На третьому етапі визначено підходи щодо тлумачення понять *термін*, *термінологія* і *терміносистема...*». Логічно, що другий етап дослідження передбачає виокремлення підходів щодо тлумачення ключових понять, а третій – власне формування корпусу термінів, що і відображене в змісті Розділу 1 (с.27 дис.).

Другий розділ «*Етимологічні, лексичні та структурні характеристики терміносистеми реабілітації*» (с.59-130) присвячено встановленню етимологічної (с.60-72), словотвірної (с.78-105,111-118) та тематичної класифікації (с.105-111) термінів реабілітації в досліджуваних мовах. Зокрема, розглянуто етимологію термінів реабілітації у французькій та українській мовах, виявлено наявні в кожній мові моделі термінотворення, охарактеризовано особливості функціонування епонімів, топонімів, неологізмів, абревіатур та синонімів на матеріалі французької та української мов.

У третьому розділі «*Особливості організації та функціонування терміносистеми реабілітації*» (с. 131-175) зосереджено увагу на польовій структурі терміносистеми реабілітації (с.132-141), встановлено етимологічне

походження запозичених термінів реабілітації (с.141-148), проаналізовано проблеми перекладу термінів реабілітації та охарактеризовано типові способи їх перекладу з французької мови українською і навпаки (с.148-157), запропоновано критерії стандартизації та уніфікації термінів реабілітації у мовах дослідження (с.157-165) і презентовано галузевий французько-український та українсько-французький словник (с.165-173).

Підкреслюючи безперечну актуальність обраної теми, наукову новизну роботи і вагоме практичне значення дисертаційної праці, хотілось би висловити деякі побажанні та зауваження:

1. Видання автором «Французько-українського та українсько-французького словника термінології фізичної та реабілітаційної медицини» і список лексикографічних джерел (с.212-215), до якого входять «тлумачні словники та глосарії, монографії, кваліфікаційні праці, а також підручники, наукові статті, які виходили друком у Франції та УКРАЇНІ» свідчить про ретельну працю складання реєстру досліджуваних термінів в обох мовах. Однак нечітко сформульований фактичний матеріал дослідження, який виходячи із тексту автoreферату (с.2) і дисертації (с. 59) складається із «блізько 2300 термінів» французькою мовою з перекладом українською породжує наступні питання:

- а) суцільній виборці підлягали виключно французькі терміни на матеріалі лексикографічних джерел, а реєстр термінів складається із французьких термінів реабілітації та їх перекладів на українську?
- б) чи проводився суцільний аналіз термінів реабілітації на матеріалі зазначених у роботі україномовних лексикографічних джерел і якщо проводився, скільки термінів реабілітації українською мовою за тематичними групами увійшли до реєстру термінів.

2. Наведений автором ілюстративний матеріал свідчить про кропіткий етимологічний аналіз термінів реабілітації, проте невикористання у деяких випадках статистичного аналізу дещо знижує валідність отриманих висновків.

- а) При встановленні структурних характеристик терміносистеми реабілітації (п.2.2., п.2.3., 2.4., 3.2) бракує кількісного аналізу, який би дозволив уточнити й довести твердження дисертанта про їх продуктивність у кожній окремо взятій мові і в зіставному аспекті: «...продуктивним є також використання терміноелементів грецького походження ...» (c.84); «В терміносистемі реабілітації укр. мови для найменування тестів, шкал і класифікацій характерними структурними типами є: ... [далі перелік структурних типів]» (c.89); «... у терміносистемі реабілітації франц. мови превалують такі структурні моделі: ...» (c.96); «в українській терміносистемі реабілітації ... також існує ціла низка структурних моделей:» (c.96); « У терміносистемах реабілітації для обох зіставлюваних мов характерними є: широке використання ... структурних моделей: ...» (c.96-97); « Проведений аналіз доводить переконливе превалювання термінів ..., утворених за моделями ...» (c.97-100) і т.ін.
- б) Має місце використання даних статистичного аналізу при відсутності відповідних таблиць: «Результати проведеного аналізу свідчать, що ... неологізми становлять 5%»; «Результати дослідження свідчать ... найбільше (33%) утворено за допомогою опорних слів: ...» (c.105) і далі наводяться дані по кожному опорному слову; «Більшість з них [абревіатур] є ініціальними (71%) та акронімами (18%)» (c.117);
- в) наявні статистичні дані таблиць Б.1 і Б.2 не використано у тексті дисертації, що ускладнює розуміння теоретичних положень дисертації і сприйняття ілюстративного матеріалу: «... у французькій мові продуктивною є суфіксальна деривація...» (c.83); «...найпродуктивнішими способами творення назв професій ...» (c.87).
3. Автором встановлено, що у сучасній українській терміносистемі реабілітації використовуються здебільше запозичені терміни, із яких 71% припадає на запозичення із англійської та французької мов. Імовірно це призводить до загальної продуктивності в обох досліджуваних мовах

опорних слів, стрижневих слів, але зіставний аналіз творення термінів реабілітації передбачає проведення статистичного аналізу, розгляд досліджуваного явища та використання ілюстративного матеріалу на матеріалі обох досліджуваних мов. На жаль, у роботі має місце превалювання французького фактичного матеріалу та відсутність прикладів українських термінів при ілюстрації результатів дослідження:

- а) продуктивності творення термінів для найменування засобів і методів реабілітації (п.2.2.3), а саме: а) опорних слів із перекладом українською, які виявляють найбільшу продуктивність при творенні термінів для найменування засобів і методів у реабілітації (с.100-105); б) стрижневих слів при творенні методів реабілітації (с.103-105);
- б) способів творення термінів реабілітації (с.105-111), хоча у таблиці Б.3 «Способи творення термінів для найменування тестів, шкал і класифікацій у терміносистемі реабілітації у французькій та українській мовах» наведено статистичні дані епонімів і топонімів в обох досліджуваних мовах;
- в) польової структури терміносистеми реабілітації (п.3.1., с.132-141).

Висловлені вище зауваження не стосуються принципових положень дисертації і не впливають на загальне позитивне враження від роботи, не ставлять під сумнів наукову концепцію студіювання, а тільки вказують на шляхи вдосконалення наукових пошуків автора.

Дослідження Коваль Ростислава Семеновича є самостійним завершеним дослідженням, в якому отримано нові науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати, що постають суттєвим для розвитку терміносистеми загалом і термінів реабілітації в індоєвропейських мовах зокрема. Автореферат і наукові публікації віддзеркалюють основні теоретико-прикладні положення дисертації. Загальна кількість, якість та обсяг публікацій відповідають чинним вимогам.

На підставі зазначеного вище, уважаємо, що дисертаційна робота «Терміни на позначення понять фізичної і медичної реабілітації у французькій та українській мовах» за змістом і оформленням повністю відповідає вимогам

«Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19 серпня 2015 р. та № 1159 від 30 грудня 2015 р., а її автор, Коваль Ростислав Семенович, заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.17 – порівняльно-історичне та типологічне мовознавство.

Офіційний опонент:

доктор філологічних наук, професор,

професор кафедри західних і східних мов

та методики їх навчання

Південноукраїнського національного педагогічного

університету ім. К.Д.Ушинського

I.V.Ступак

